

FOGALMAK ÉS JELENTÉSEK A TERÜLETI POLITIKA HATÓKÖRÉBEN

(Expressions and Meanings in the World of Regional Policy)

KŐSZEGHY ATTILA

Területi politika induktív és deduktív utakon

A kormányzati irányítás felől megfogalmazódó és a települések összeszövetkezése útján felépülő területi politikák között van-e átjárás? Akárhány település működtetése-fejlesztése összerakható-e országépítő folyamattá és viszont: eljuthatunk-e egy vezérlő karakterű kormányzati területi politikától konkrét településirányító lépésekig?

Meghatározóan a települések szintjéről indított, működőképes területi politika úgy tűnik, illúzió. Valószínű, hogy a nyugat-európai decentralizált területi politika lényege sem ez a legalulról építkezés, sokkal inkább a kvázi kormányzati területi politikák versengése.

Visszaköszönő nyolcvanas évek a készülő területfejlesztési törvényben

A területi folyamatokra vonatkozó hazai elképzeléseket, az elképzelések változását, a tárgyra vonatkozó fogalmak értelmezése körüli közmegegyezés helyzetét lexikonok lapjairól nem tudjuk kiolvasni, részben a fogalmak viszonylagos újszerűségéből következően, részben a korábbi évtizedek deklarációi és gyakorlata közötti bizonytalan kapcsolatból eredően. Gondoljunk arra, milyen egyértelműen kinyilvánított cél volt a területi kiegyenlítés, és milyen mértékben térhetett el ettől a gyakorlat.

A területi folyamatok irányítása az országos politika színterén kedvező pozíciót kapott a területi tervezés rendszerére vonatkozó 1982-es kormányhatározat [(2017/1982. (VII. 15.) Mt. hat.] által deklaráltnak. Újabb pozícionyerésre ad esélyt a területgazdálkodás, területi tervezés rendjének közeli törvénybe foglalása. Jogos az elvárás, hogy e törvény letisztult fogalmi és logikai rendet tükrözzön.

A 82-es határozat a fejlesztési tevékenységet a társadalmi-gazdasági vonatkozásokra értelmezte, a rendezési tervezésnek pedig ún. műszaki-fizikai tartalmat tulajdonított. A területfejlesztési időtávok kiemelt jelentőséget kaptak. Lehet, hogy nem törvényszerű, de a tapasztalat azt mutatja, hogy a nagyobb távlatok preferálása a formális célokhoz kedvez, és a rendezési tervezést is formálissá teszi. Példázza ezt a Hajdú-Bihar megye rövid és

középtávú fejlesztési feladatairól szóló viszonylag új kormányhatározat [1068/1993. (X. 26.) Korm. hat.]. A formális jelleg már a középtávú, „folyamatos” határidős feladatok többségénél is érzékelhető. Egyetlen részlet: „A kormányprogramban foglalt és településrendezést befolyásoló fejlesztésekkel érintett települések rendezési terveinek felülvizsgálatához szükséges *eszközök biztosítására javaslatot* kell készíteni” (14. d).

Tehát javaslat – eszközök biztosítása helyett – a területi tervezés rendszeréről és munkamegosztásáról.

A 82-es határozat szerint a területfejlesztés gazdája az Országos Tervhivatal volt. A területrendezési tervezés számára a Tervhivatal bocsátotta rendelkezésre a fejlesztési tervezési eredményeket a területrendezési tervezés eredményeit pedig felhasználta a népgazdasági tervezésben. A 94-es tervezet Tervhivatal híján bizottsági (területfejlesztési tanács) keretek közé tolja el az intézményesítésért kiáltó irányítási feladatokat.

A 82-es határozatba foglaltak alapján a területrendezési tervezés irányítása az ÉVM (ma a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium) feladata. A minisztériumok *részt vesznek* az állami döntési javaslatok előkészítésében és a területi szabályozást módosító javaslatok kidolgozásában. Az infrastruktúra-fejlesztés vonatkozásában az érdekelt tanácsokkal is, egyébként *tájékoztatják* azokat fejlesztési elgondolásaikról és döntéseikről.

A jelenlegi tervezetben a területfejlesztési programok időtávlatai már kevésbé hangsúlyozottak, a rendezési tervezés metodikája azonban továbbra is hosszú távra kialakított, a folytonos és váratlan fejlesztési programmódosulások követésére alkalmatlan. Nyilvánvaló, hogy a rövid távú fejlesztési programok idegenek a hosszú távra szóló, igen nehézkes rendezési tervezés számára, a hosszú távú fejlesztések területi vonatkozásai pedig ritkán igazíthatók a rendezési tervezés igényeihez.

A területi tervezés rendszerének *radikális átalakítása* szükséges. Vajon lesz-e erre hajlandóság a területfejlesztési törvény elfogadása után?

A 82-es határozatban a területrendezési tervek készítése keretében a társadalmi-gazdasági jellemzők, valamint a természeti, ökológiai és műszaki vonatkozások szerepeltek: „Meg kell határozni a települések, építmények és a műszaki hálózatok térbeli rendszerét, a területfelhasználás célszerű irányait, a környezetvédelem (a környezetrendezés), a területrendezés és tájrendezés feladatait”. A területrendezési feladatok ilyen meghatározásának szembevető *logikai és jelentésbeli* zavarai átöröklődtek a jelenlegi törvénytervezetbe is. Mintha a rendezési folyamatok szintjén tovább halmozódnának azok az ellentmondások, amelyek az egykori népgazdaság fogalom leváltásából, a fejlesztési és rendezési távok összehangolatlanságából, a fejlesztési és rendezési célok, feladatok keveredéséből erednek. A zavar mértéke – véleményünk szerint – indokoltá teszi a tárgykör fogalmi és logikai újralapozását.

Dolgozatunk két tekintetben próbál e programból részt vállalni. A területi politika pozícióinak, mozgásterének vázlatrajzával és a területi folyamatok néhány strukturális jegyének újragondolásával.

A területi politika működési területei

A területi politika – mint az országos és térségi területgazdálkodás¹ irányítását orientáló magatartás – közvetve részese a térségi struktúrák tudatos alakításának. A területgazdálkodás, ezen belül a területfejlesztés létjogának és jelentőségének elismerésén alapul, illetve elismertetéséért (is) van.

A területi politika mozgásterének körvonalazását segíthetik a területgazdálkodási műveletek működése kapcsán megfogalmazódó fenntartások. Korlátok, problémák sorát látjuk sajátos összefüggésben:

Dilemmák a rendelkezésre állás, a készenlét, a potencialitás tekintetében:

- konkrét programok megvalósítása során kiderül, hogy a kialakított infrastruktúra nem az, ami kell, a képzettség alig közelíti a szükségeset vagy más irányú;
- a képzettek helyzete megalázottság tekintetében a munkanélküliekével rokon, az infrastruktúra-kínálat előre, félig vakrepüléssel megvalósított befektetéseivel gyakran alig piacképes és „használt” áru;
- a kívánatos készenléti profilok, mennyiségek előrebecslése gyakran önkényes; véletlenszerűen azokból lesznek a képzők, akik éppen helyben vannak, de az infrastruktúra-fejlesztésbe is belejátszanak a helyi gazdaság kapacitáslekötő akciói.

A fejlesztési forrásokból nem igazán a rászorultak húznak hasznot. Az átképzés az átképzőknek és szervezőiknek biztos állás ma, az átképzetteknek csekély valószínűségű álláslehetőség. Az infrastruktúra-fejlesztés előnyeiből nem csak a munkahelyteremtők részesülnek.

A térségi fejlesztés megtérülése jövőbeli, előre nem látható véletlenektől függ, a fejlesztési befektetés hatékonysága csekély. Lehetőség-építő; termelő-, munkahely- és alkalmazási lehetőség (képzés, átképzés) megalapozójaként létjogosult.

Hátrányként róható fel, hogy a térségi fejlesztések is, elmaradásuk is nagy valószínűséggel más térségek hátrányára történnek. A fejlesztések elmaradása esetén a térségből távozók más régiókat terhelnek. Egyensúlyozás szükséges. A mérsékelt, szabályos-rendszeres, kiszámítható fejlesztési támogatás optimuma ott lesz, ahol még éppen nem indul elvándorlási lavina.

A felsoroltak olyan negatívumok, amelyeket a legkiválóbb területi politika sem semlegesíthet, viszont a területgazdálkodási folyamatok irányítását kevésbé fájó problémák felé orientálhatja, azokra, amelyek a területi politika más politikákkal alkotott rendszerében elfogadhatóvá válnak. Itt sejthető az a döntő érv, amely a területi politika és az általa befolyásolt területgazdálkodás-térségkezelés intézményesített működésének szükségessége mellett szól.

A területi politika nélkülözhetetlen mint a társadalmi, gazdasági, környezeti politikák egyenrangú, mással nem helyettesíthető társa. A gazdasági folyamatok térbeli mértékre hangolója, a folyamatok fenntarthatósága komplex értékelésének alapzata a környezetpolitika számára és – bár közvetve – a társadalmi mozgások egyik harmonizálója.

A politikafogalom többértelműsége elkerülhetetlenül megjelenik a területi politika jelentésmezőjében. Az azonban nem szükségszerű, hogy olyan jelentésszűkítés terhelje, amelynek alapja a közelmúlt aktuálpolitikája volt. E gyakorlat igényei szerint a területpolitikai érdeklődés szinte kizárólag a területfejlesztésre irányult, a térségek fenntartásának, üzemeltetésének jelentőségét alaposan aláértékelve.

A területgazdálkodás által felfogott térségek méretükre nézve viszonylag lazán meghatározottak. Az egész ország különféle térszerkezeti (például közigazgatási, területfelhasználási) egységeire, illetve azok együtteseire, a településhálózat részterületeire, több megyét érintő fejlesztések célzott térségeire egyaránt kiterjedhet. A területgazdálkodás a települések igazgatási területén valósul meg, de – néhány kivételtől eltekintve – az érintett települések határozottan el vannak zárva nemcsak az önálló cselekvéshez való jogtól, de az érdemi részvétel jogától is. A megyénként megalakítandó területfejlesztési tanácsok ugyanakkor komoly jogosítványokat kaphatnak a települések területi folyamatai felett zajló területi politizáláshoz. Valójában néhány apparátusi szakember képességén múlik, hogy milyen témák, milyen súllyal kerülnek „feljebb”, az országos területi politika látókörébe.²

A települések viszonya a területi politikához több mint ambivalens. A települések nézőszögéből közigazgatási területükön minden helyet igénylő programnak lehet területpolitikai vonatkozása, és nem látszik indokoltnak e vonatkozások településpolitikává stilizálása.

A megnevezések körüli zavar olyan működési gondok jelzője, amelyek abból eredeztethetők, hogy a települések sem a tágabb térségekre megfogalmazott, sem a közigazgatási területükre korlátozódó, településszintű területi politika tekintetében nem rendelkeznek illetékességgel.

A területi politika egyenrangúsága

Hajlamosak vagyunk kommentár nélkül elfogadni a területi politika ágazati politikákhoz hasonló jelentőségét deklaráló megnyilatkozásokat,³ holott nem nyilvánvaló, miért éppen e viszonyban illő a területi politika nagykorúságát megfogalmazni. Más politikák, így a gazdaságpolitika, környezetpolitika, társadalompolitika társaságában sem alapozzák meg hiteles mérlegek a területi politika súlyát, egyenrangúságát. Nyúlfarknyi múltja pedig éppen nem orientál arra, hogy jelentőségét netán túlértékeljük. A hazai területi politika pozíciói tekintetében még az is kérdéses, hogy működnek-e azok az érdekek, erők, amelyek a nyugat-európai térségben e politika jelentőségét megalapozzák.

Milyen folyamatok vezettek a területi politika közelmúltbeli térnyeréséhez? A kormányzati és pártpolitikáknak az életminőség-javítás és foglalkoztatási felelősség tekintetében fokozódó elkötelezettségéről szólhat az egyik magyarázat. Őszintébb azonban az utóbbi évtizedek tőkemozgásainak felgyorsulására visszavezetett történet. A globalizálódó piacgazdaság kíméletlensége az, ahogyan a profitérdekek térségeket felvirágoztatnak, majd gyors tökekivonással sáskajárás utáni állapotokat produkálnak, többoldalú védekezésre készítette a fejlett országok kormányzatait. Úgy tűnik, elsősorban a pártok, politikusok szalonképessé tétele, a kívánatos mennyiségű támogató szavazat megszerzése az az érdek, amely a tőkemozgásoknak áldozatul esett térségek iránti érzékenységet kiváltja a társadalmi robbanások elkerülésének szándékán túl. A profitérdekek is érvényesülnek „vigaszágon”. A válságos térségeknek címzett segélykosárból olajozhatók a jól prosperáló térségek gazdasági folyamatai is, arra a leendő kritikus helyzetre hivatkozással, amely az innováció erősítése vagy a versenyképesebb gazdasági tevékenységek kiépülése hiányában lenne várható.

A kormányzati területi politikák a területi folyamatok befolyásolásának kényszere miatt nyilván földhözragadtabbak, mint az ellenzéki politikai tényezőké. Utóbbiak megengedhetik maguknak, hogy a pártpolitikai ígervények és kritikák körében maradjanak. A települések irányítóinak területi politikáját ad hoc jellegű, időről időre jelentkező ellenzéki politika-változatok kísérik, a pártpolitikai sablonoknál egyedibb és szélsőségesebb megnyilvánulásokkal.

Téves következtetések sorához vezet, ha félreértjük a hatalommal rendelkezők politikai szerepét a területi folyamatok irányításában, és a területpolitika működési körébe magát a folyamatirányítási gyakorlatot is belemossuk. Ezen az alapon a kormányzati és önkormányzati területi politikákon kívül más nem is létezhetne.⁴

A területi politika és a területgazdálkodás „párhuzamos életrajza”

A területi politika a politikák rendszerében valóságos, önmaga által is alakított pozíciója szerint ugyan definiálható, de csak törvényesített vonatkozásaiban bír legitim helyvel, funkcióval. Legitimitásának, játéktérének alakítása önérvényesítő működésének jellemző oldala. E tevékenysége során változik a területpolitikai irányítás-befolyásolás elmélete és gyakorlata, változnak az eszközök és eljárások, közvetve az irányítási döntések, illetve a végrehajtás módja is.

Országunk nem éppen tipikus történelmi, gazdasági, társadalmi helyzete különösen egyéni szabású területi politikát kíván. Eredeti magatartásmódot, új stratégiát és az irányítás-befolyásolás műveletei vonatkozásában innovációt.

Egy helyére talált, intézményesült területpolitika már hajlamosabb lehet a kevésbé problémás területi folyamatok be nem avatókövetésére. Ahol pedig a térségi életminőség romlása rutinból nem ellensúlyozható, a területgazdálkodás mentő műveleteit támogatva pótmegoldások alkalmazására rákényszerül anélkül, hogy a területgazdálkodás irányításának operatív résztvevőjévé válna.

A területgazdálkodás a területi politikák – tehát nemcsak a kormányzati politika – felől megnyilvánuló értékelő-közömbös-elutasító magatartások „árnyékában” irányítja vezérlő karakterrel a fejlesztés, szabályozó jelleggel a fenntartás, hibakerülő, pótméchanizmus-építő fogásokkal a mentés műveleteit, valamint önfenntartó-önérvényesítő lépéseit.

A területi politika és a területgazdálkodás különállása és különbözősége világossá válhat a területgazdálkodás és annak tervezési oldala, a területi tervezés, valamint a fejlesztési-rendezési műveletek részletesebb elemzése nyomán. Talán nem szükséges a területi politikát befolyásolt tárgya, a területgazdálkodás egyik szektorához, az esetenként a területgazdálkodás dimenzióira tágitott területfejlesztéshez való viszonyában külön bemutatni.

A területpolitika partjai

A sokféleképpen értett területpolitika dolgában kétes értékű konszenzusteremtő a semmitmondás: „Területpolitika alatt a területi, gazdasági, társadalmi és természeti struktúrák meghatározott célok és prioritások szerinti alakítását értjük.” (Itt eltekintünk attól, hogy a területpolitika csak közvetve kap minden irányú struktúraalakító szerepet, hiszen közvetlenül csupán ezek irányítását érinti. A közvetett alakító hatás pedig egyáltalán nem specifikus jegye a területpolitikának, bármely aktivitást joggal jellemezhetünk így.)

Szerencsére egy igen frappáns, tömör és teljes meghatározás is született, igaz, csak a kormánypolitika körére: „A Kormány területi politikája a területi folyamatok irányítására, kezelésére vonatkozó magatartása, amit törvény-előkészítési, szabályozási, elosztási és fejlesztési tevékenységében érvényesít.”⁵

A Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium területi politikával foglalkozó, már említett 1994-es előterjesztése hűtlen e kiinduló gondolatához. A területi politika nem marad meg a területgazdálkodás irányítását befolyásoló, orientáló „viselkedés” szerepkörében, úgy mint a fejlesztés, folyamatgondozás, elosztás normáinak, értékcentrumainak megjelölője, e működések értékelője. Belefolyik a területgazdálkodás, területi tervezés irányítási folyamataiba, rátapad azok műveleteire. E szereptévesztés révén a területi önirányító folyamatok kívülről vezéreltekké válnak, a visszacsatolások leépülnek.

Abból eredően, hogy a területi politika a területi folyamatok irányításának „gyakorlati” szintjeibe belemosódik, az a látszat alakul ki, hogy a területi politika az egyértelműbben meghatározott ágazati politikákhoz képest egy mindenben jelenlevő, de egy helyre – például egy minisztérium keretébe – nem rendelhető tevékenység. Így lehet aztán a területi politika „az ágazati politikák területi prioritásai” gyűjteményévé.

Ha a területi politika szinte eggyé válik a területgazdálkodás vagy az ebben foglalt területfejlesztés gyakorlatával,⁶ a politikai színterek, szereplők is megszokasodnak, hiszen minden amiben gazdálkodásról, fejlesztésről szó esik politikává minősül. A kormány, az ellenzék, az ágazatok, a megyék és a pártok körén kívül is szinte minden szerveződés rendelkezhet területi politikával.

Ha a kormányzati területi politika meghatározó jellemzőit számba vesszük, érzékelhetjük, hogy e politika nemhogy ágazati szintű, de annál is erősebb jogosítványokat kíván. Az is kétségtelen lesz, hogy értelmetlen területpolitikáról, területgazdálkodásról szólni olyan döntési szinteken, ahol a területi jellemzők alakításának hatása előre nem tervezhető. Különösen igaz ez ott, ahol a figyelt térségben a gazdasági, környezeti, társadalmi szerveződések viszonylagos önállósággal sem jelennek meg. Határozottan megerősítést kap ugyanakkor a települési önkormányzatokból is építkező középszint elgondolása, hiszen az önkormányzatok rendelkeznek mindazokkal az alapvető vonásokkal, amelyek kormányzati szinten – nyilván más léptékkal és erővel – a területi politikák jellemzők.

A kormányzati politika aktivitásainak fő irányai:

- az eredeti megoldások – bizonyos értelemben véve vezérelt – életre segítése: a fejlett térségek innovációjának erősítése;
- a beavatkozást nem igénylő, de attól meg is kímélendő területi folyamatok fenntartó jellegű szabályozásának figyelemmel kísérése;
- válságkezelés az elosztási funkció dominanciájával, a hátrányos helyzetűek pozitív megkülönböztetését szolgáló pótmechanismusok felértékelése;
- a területpolitikai „játéktér”, a legitim keretek kimunkálása: törvény formálás.

E műveletek analógiái – szemben a települések szintjével – az alapvetően igazgatásra kitalált megyék szintjén nem léteznek, kiagyalni is nehéz azokat. Az a kényszerképzet, hogy a megyék meggyengülésével egy működő középszint veszett oda, éppen a már említett, a területi folyamatok gyakorlati irányításába keveredett területpolitika-képzet révén él. Annak ellenére, hogy meghatározóan a vezérlő területfejlesztés irányítás jellemezte a megyéket, a középszint hiánya miatt aggódók gyakran a megyék jogosítványainak restau-

rálását támogatják, így a településszövetségek középszintjének kialakulására esély aligha marad.

A megyék újraélesztéséhez olyan elméleties támasz is keletkezett, amely szerint a megye akár régióként is szemlélhető. Budapest nagyságrendje és a városban összezsúfolt hatalmi, gazdasági, kulturális erő mellett azonban a megyék jelentéktelen tényezők. Budapest részleges ellensúlyaként csak egy Miskolc–Nyíregyháza–Debrecen város csoport és országársznyi környezetük képzelhető el. Egy ilyen léptékű „nagy régió” már képes lenne a német szövetségi tartományokéhoz hasonló jogosultságokkal megszerveződni.

A hatékony területi politika követelése a műszaki és szellemi infrastruktúra javításában közvetlenül érintett környezetpolitika részéről lenne elvárható. Csak hogy a hazai hatalmi berendezkedés mindkettőt a perifériára szorította, ráadásul a környezetpolitikának adva prioritást, mintha egy túl erős területi politikát kellene féken tartania. A területi politika céljai és eszközei alapján prognosztizálható területi folyamatok elemzése híján megalapozatlanok maradnak a környezetpolitika lépései is.

Kétségtelenül a foglalkoztatáspolitikai követeli ma a legnagyobb türelmetlenséggel – elvárásait a legszínvonalasabban megfogalmazva – a működő területi politikát.⁷ Itt látszik ugyanis szétfoslani azok a társadalomszövödékek, amelyeket a területi politika hiánya miatt rohamosan torzuló térségi gazdaságszerkezet védtelenül talált. E szövödékek szétzilálódása megállíthatóan alig tűnik az emberi „élőhelyek”, települések, régiók leépülésének folyamatában.

A foglalkoztatáspolitikának a területi politika (hasnlóképp a környezeti politika) arculataival mutatkozó párhuzamai egy aktívabb területi politika felől is megalapozódhatnak. E politikától nem várható, hogy a gazdasági szférában inkább kívánatos, mint valós innováció, illetve a helyi adottságok közötti kényszerű létfenntartó tevékenységek valamiféle extrapolációjával területi vonatkozásban releváns fejlesztési elképzelésekkel rendelkezzen. Amikor a foglalkoztatáspolitikai a komplex reorganizációt mint hatékonyságnövelő műveletet támogatja, azt látszólag az elmaradott térségek javára teszi. Valójában e körben az infrastruktúra és a képzettségi szint hiánya miatt az értékes adottságok konvertálása fel sem merülhet. Az ún. mátrix rendszerű támogatási módszer sem az elmaradottnak kedvez. Kiábrándító és fantáziátlan a kínálat mind a területpolitika mind a foglalkoztatáspolitikai oldaláról. Az érdekérvényesítésre képtelen rétegek alig leplezett lekezelése érezhető a foglalkoztatási pótméchanizmusok – közhasznú munka, vállalkozók részére foglalkoztatási kedvezmények, adókedvezmény, önfoglalkoztatás – kínálatán.

A területi politika önmeghatározásának szüksége mellett nem kevés cinizmus kap elegáns öltözkét a területi problémákat kutató, fejlesztési lehetőségeket feltáró, a területi programokat menedzselő, ugyanakkor fenntartása és „tapasztalatcseréi” költségeivel a forrásokat alaposan megkurtító intézmények képében. A foglalkoztatással és területfejlesztéssel foglalkozó alapok, alapítványok elképesztő sokasága épült ki nálunk is, az összehangolt működés minimumát sem mutatva. A nyugat-európai tanácsadó-segélyek is ilyen cégekhez érkeznek a segélyt felélő tanácsadók hozzácsomagolásával...

Az évek óta a vállalkozások jól informáltságát, innovációját elősegíteni hivatott alapítványok, ügynökségek, tanácsadók, továbbképzők legtöbbje tevékenységéből harapófogóval sem lehet érdemlegesen kihúzni. Működésük hatékonysága, saját munkájukban az innováció és a nyíltság megméretlenül, érdemi ellenőrzés nélkül marad, ami a területi politika fontosságában való bizodalmat alaposan meggyengíti.

A területi politika „igazi” középszintje

A területi folyamatok irányítási zavarai kapcsán egyetértés van abban, hogy e zavarok egyik, talán legfőbb forrása az irányítási középszint gyengesége, illetve hiánya.⁸ Ami általában a területgazdálkodási értelemben használt területfejlesztés kapcsán elhangzik, arról a részletesebb kifejtés során kiejlik, hogy az elsőrendűen politikai kérdés. Hogyan stabilizálódjanak például a fejlesztésekkel foglalkozó szerveződések, ha az ezekre vonatkozó középszintű területi politika nem létezik?

Ahány szakértő, annyi eltérő vélemény, ha arról esik szó, hogy a területgazdálkodás és tervezési vonatkozásainak középszintje a települési önkormányzatok összeszerveződésére kell, hogy épüljön.⁹

Nem élvez bizalmat a kormányfüggő megyei bürokrácia. Függőségüket a választott képviselők „fügefalevele” nem képes leplezni. A megyepártiak egy egyelőre elegendő mértékű dekoncentráció letéteményesét vélik a megyei szintben megtalálni, a nyugat-európai tapasztalatok és szakirodalom sajátos értelmezésével a dekoncentrált szervezetek „territóriumának” életképes méretét megalapozatlanul leszűkítve. A hazai viszonyok elfogulatlan szemlélete világossá tenné: méretek dolgában annak a ténynek van meghatározó szerepe, hogy Magyarországon Budapest árnyékában nem lehet komolyan venni a megyeléptekre megfogalmazott, közel húsz különféle kvázi regionális területi politikát.

A megyei szint iránti bizalmatlanság abból is ered, hogy a területgazdálkodás forrásai máig központosítottak, de nem megyei szinten. Autonóm módon kezelt források pusztá feltételezésével a megyelépték alkalmatlanságától eltekintve sem alakulhat ki érdemi területi politika.

A települési önkormányzatok iránti illúzióktól is óvnak azok, akik az önkormányzatiságot már megtapasztalták, mondván ellenőrzés és felelősségre vonhatóság hiányában nincs biztosíték arra, hogy a helyi források feltárása és a fenntartható fejlődés problémája egyáltalán felmerül.¹⁰

A területfejlesztés és -rendezés viszonya a területi politika arculatváltásai mentén¹¹

Az ország- és térség-működés rendszere szokás szerint társadalmi, gazdasági, területi és környezeti alrendszerekre tagolt. A területi alrendszer folyamatainak alakítása egy sajátos tervező tevékenységen, a fejlesztési és rendezési műveleteket is átfogó területgazdál-

kodási tervezésen, röviden a területi tervezésen, közvetve a területpolitikai célok, programok, közvetlenül a területgazdálkodási elhatározások érvényesítésének megtervezésén alapul. A területi tervezés hatalomközeli, bizalmi műfaj. (Nem véletlen, hogy szorgalmazása a kormányráhatás lehetőségével működő hatalmi szintek alatt fel sem merül, ami a települési önkormányzatok nézőszögéből igencsak sérelmezhető.)

A területi politika legalább annyira hozzá van kötve céljai „természetéhez”, mint tárgyához. Az eltérő célok megválasztják sajátos tárgyukat és vizont.

A legjellemzőbb célkarakterek: a „kijelölt” cél – új programok „vezérelt” életre hívása; a „közelíthető” cél – meglévő, ismert és szabályozott programok működtetése; az „alkalmas” cél: a fenntartható programok gyámolítására; az „eredmény” cél, amely realizálhatóságától függetlenül a politika értékválasztása alapján készenléti programok generálója.

A készenléti programok kapcsán ki kell térnünk *Nováky Erzsébetnek* az instabil, kaotikus viszonyok közötti előrejelzés lehetőségeit elemző tanulmányára, amelynek tárgya az általunk készenlétinek aposztrofált műveletek jelentőségének kifejtése.

Nováky szerint instabil viszonyok között a kezdetben jelentéktelennek tűnő tényezők felerősödése a változások elképzelt irányától eltérő jövőbeli irányokat eredményez, új folyamatokat indít el. A legvalószínűbb jövő kiszámítása nem lehetséges, de a sokféle lehetőség előre jelezhető. Ezen az alapon különféle scenáriók készítésére biztat.¹²

Azon túl hogy a területfejlesztés és területrendezés viszonya a területpolitikai célok dominanciájától függően eltérő lesz, a célok megváltozása és ezzel párhuzamosan a fejlesztés és rendezés közötti viszony tekintetében is a változásoknak egy sajátos kötelező menetrendje figyelhető meg.

Azt gondolhatnánk, hogy a realizálhatóság tekintetében felületesen megítélt vagy illúzióktól táplált, általunk készenlétinek címzett programok körül szívesen forgó területi politikát kísérő fejlesztési-rendezési „stílus” ismerős a közelmúltbeli fejlesztési programok és rendezési tervek készítői körében, hiszen bármilyen optimista beállítódás mellett is evidens volt, hogy a kitűzött programok megvalósítása képtelenség. Csakhogy a készenléti karakter olyan programok sajátja, amelyek ha most nem is, de belátható időn belül aktuálissá válhatnak.

Ha a fejlesztés térsége adott, az kemény területi adottságaival, fogadóképességével a fejlesztési lehetőségekre szinte ultimátumot ad, így a készenlét a területre alkalmas program felmerülésének kifigyelésére, „lefületelésére” szól. Ha a fejlesztési igény kötött, akkor a készenlét az alkalmas terület felfedezéséig érvényes. Előbbi a területek, térségek alkalmasságát írja le (még nem területfelhasználási, nem területrendezési, hanem terület-alkalmassági vizsgálatot igényelve), utóbbi pedig a lehetséges fejlesztési programok teljességét. A „készenléti vizsgálat” természetesen csak ott értelmes, ahol a terület valamiféle felhasználása aktuális. A területfejlesztési ideálképletek, amelyek számára alkalmas terület kerestetik, a területfejlesztési célok körébe tartoznak, és a velük való készenléti foglalatosság arról szól, hogy milyen kompromisszumokra kell felkészülni, ha a megvalósítás során az ideálisan alkalmas terület nem bukkan fel, vagy adott célra

nem szabad. Ez utóbbi szituációra területfejlesztési célfüggvényeket, területfejlesztési célvariánsokat indokolt készen tartani.

A területi politika műveletei számtalan társadalmi-gazdasági történetre kihatnak. Az nyilvánvaló, hogy néhány hangsúlyos ok-okozati viszony alakulása eltervezhető, de a véletlenszerű kölcsönhatások egész halmaza nem. Ezért az új programok szerencsés kimenetele nemcsak a visszacsatolásokon, hanem a menet közbeni módosító lépéseken is múlik. A fejlesztési programnak tartalmaznia kell azokat a fogásokat, amelyek az adott területen várható „csapások” kivédéséről, kikerüléséről szólnak. A területi tervezés itt a lehetséges fejlesztések összjátékát modellezheti, ami egy olyan „terület-szövetben”, ahol az adottságok sokasága létezik és működik, a területi tervezésnek nagy megbecsülést adhat.

Máris a területpolitikai célok azon körébe tértünk, melyben meghatározó a működés olyan szabályozása, ahol a meglévők az egészhez képest csekély súlyú új elem fogadására felkészülnek, ugyanakkor már a fejlesztési célok szintjén tiszteletben tartják a területi adottságok tűrőképességét. A területi tervezés itt a területrendezést mozgósíthatja.

Amikor a területpolitikai célok egy igen nehezen fenntartható, funkcionális megújulást kívánó, de a területi adottságok mellett alig működő állapot feljavítására irányulnak, a szanaló-rekonstruáló folyamatok véghezviteléhez „sebészeti” programok és tervek szükségesek. Ezek kidolgozása során a környezeti tényezők szerepe kevésbé hangsúlyos, mivel kis térségekre irányulnak és viszonylag sikeres végrehajtásuk elég nyilvánvalóan kedvező hatása a környezet számára. A sürgősségi döntésekhez az összes körképet együtt kell látni, ehhez pedig egy országos térségműködési-térséghasználati – ezen belül területfejlesztési – diagnózis szükséges. A területi tervezés itt jut domináns szerephez, először mint a kórisme és a súlyosság előadója, majd mint a kívánatos műtétek előkészítője (de nem végrehajtója). A fejlesztési források végesek és időről időre változnak, ezért „menet közben” a műtéti rend módosítása szükséges. Erre is a területi tervezés lesz alkalmas.

Amikor nyilvánvalóan csak a szükségesnek a töredékére jut javító erő, ismét a készenléti jelleg válik meghatározóvá és a lehetséges fejlesztésekre irányuló, de nem realizálódó programok túlsúlya mellett csődbe jutott térségeknek, területeknek a majdani lehetséges szerepekre alkalmassá tétele és vonzerőképzése kerül előtérbe.

A „demokratizálási roham” gyakran akkor éri el a politikát, amikor nincs mit demokratizálni. Így a semmi (vagy szinte semmi) felhasználására való jogokat le lehet adni. A toldozó-foldozó, javító területpolitikai célokhoz illik a döntési jogok ilyen leadása. Például a megyei területfejlesztési tanácsok részére.

A területi adottságok fokozott tiszteletben tartását felértékelő területi politika a fejlesztési műveletek mozgásterét beszűkíti az adottságokkal bajlódó területrendezési finom munka javára. Szemben azzal a helyzettel, amikor van esély radikális átalakításra, és a területfejlesztés műfaja előtérbe kerülhet.

Területi folyamatok versenyképes szereplők nélkül

Az ország megyéknél nagyobb egységekbe tagolásáról való lemondás a vidék Magyarország számára a fővárossal versenyképes érdekérvényesítő szerveződések halálra ítéletét, Budapest monopolhelyzetének további erősödését, a területi egyenlőtlenségek további növekedését jelenti¹³ akkor is, ha területfejlesztési törvény deklarálni fogja, hogy az érdekérvényesítés középszintű (regionális) szervezeteit „felállítják”. Hiszen ezek a szervezetek a megyék sűgására, a megyék fejlesztés-jóváhagyására, a megyék ellenőrzésére építenek, maguk a szervezetek – a területfejlesztési tanácsok – pedig delegált kormányzati, megyei vezetői, illetve elképzelhetetlen módon hitelesített munkáltatói, munkavállalói képviselőkből lesznek szervezve.

A megyéknek mint a területi politika helyi letéteményeseinek legújabb időbeli felértékelése, a három-négy megyét helyettesítő régiórendszerrel való végleges lemondás tükrözi a bürokrácia mindenkor érinthetlenségéről tudottakon túl azt is, hogy a „többmegyes” régió irányító szerepköre nem felel meg egy centralizáló irányításnak.

Ha a területi egyenlőtlenség mérséklése valóban őszinte politikai cél lenne, akkor az országot a fejlesztések tervezésénél lényegében csak három részre kellene bontani: Budapestre (cca. 30 km sugarú övezetével), a Dunántúlra, és Dunán innenre. A területi egyenlőtlenség enyhítésének programját komolyan véve éppen elég lenne egyetlen Budapestet ellensúlyozó egység kiemelését véghezvinni. Például a Nyíregyháza–Debrecen város páros és a környező kisebb városok együttese alkalmas lehetne e szerepre a fővárostól való távolság és a szomszéd országokhoz való kedvező kapcsolódás földrajzi adottságai révén is. Semmiféle érv nem látszhat azonban elegendőnek ahhoz, hogy egy ilyen csoportosulás Budapest-ellensúlyává válhasson. Így maradhat az öt vagy több pszeudo-ellensúlyos modell.

Valóban csak Budapest rovására reális egy ellensúlyképző folyamat. A Dunántúl Nyugat közeli helyzetéből adódó fejlődési lehetőségeit Budapest károsítása nélkül is ki tudja bontani. Az alföldi centrum jövőjét azonban csak egy olyan területi politika tudná garantálni, amely a keleti gazdasági kapcsolatok újrateremtése során az Alföldet nem átjáró zónának tekintené. Mit veszíthet a többi megyei város a Nyíregyháza–Debrecen centrum kialakulásával? Valószínű, hogy a monopolszerepek versenyszerepekké változása mind Budapesttől, mind az új centrumtól elnyerhetővé, vagy megoszthatóvá tehet számos funkciót. A folyamatban tehát nem kell veszteséget elszenvedniük. Az eszmei sorrendben sem romlana a pozíciójuk: továbbra is a nagyvárosok körét alkotnák.

A területi különbségeket mérséklésre törő település szereplők nézőszögéből a helyzet ma reménytelen. Különösen az, ha a fővárosi szellemi potenciál ellenében nem is egyetlen versenyképes vidéki centrumot próbálunk megerősíteni. Nem azért, mert a fővárosi szellemi sokszínűség és színvonal a budapesti népesség ötödét-hetedét kitevő lélekszám mellett nem létezhet, hanem azért, mert a fővárosi szellemi folyamatok gyakori meddőse és költségigénye nem adaptálható. Csak abban az ellenőrizetlenségben, abban az egymást igazoló óriásgépezetben létezhet, amit a hatalmi-gazdasági monopolhelyzet tart

fenn. Ebből a képletből eggyel többet kigondolni is kár. Feltétlenül kutatni kell azonban azt, hogy egy kisebb, de racionálisabban létező „alközpont” hogyan tud versenyhelyzetet teremteni.

Az egyenlőtlenség mérséklő területpolitika első pozitív lépését sem képes megtenni, hiszen nincs hová átadni a politikai döntési jogokat. Nem az alkalmas politikai vezetők vagy az apparátusok hiánya miatt, hanem azért, mert a szokásos politikai műveletek zöme gazdasági és szellemi monopóliumok ottléte nélkül nem működik.

A területi politika jelenlegi gyengesége, hiánya az ország számára ma kedvezőbb, mint aktív létezése lenne. Az elmozdulás a területi különbségek irányába még évekig nem lehetséges. Az irányítási, gazdasági, szellemi folyamatok zöme Budapesten zajlik, a vidéki centrumok csak Budapestnek behódolva létezhetnek. Lényegében ez a helyzet a kormányzat és a megyei irányítás viszonyában is.

Pozitív fejlemény lehet a vidéki hatalmi tényezők „emberi jogi” kiszolgáltatott, megalázott helyzetének megszüntetése. Az emberi egyenjogúsítás esélyét vidék-centrumú pártszerveződések erősíthetik (bár számottevő erejű ilyen szerveződés nem tűnt még fel). A politikai jogegyenlőség szavatoltatásához viszont elsősorban a vidéki közigazgatási-hatalmi erők tartós összefogása lenne szükséges. A horizontális együttműködés iránt azonban igen kevés az érdeklődés.

A települések politikai jogegyenlőségének kiharcolása több évtizedes program. Nem irányul közvetlenül a területi különbségek felszámolására, gazdasági-szellemi monopóliumok megszerzésére. Mivel ma a szellemi teljesítmények és a tudó emberek diszkriminációja számtalan vonatkozásban létezik –, a kutatóhelyek dermesztően torz számaránya is ezt tükrözi – az első lépés e hátrányos megkülönböztetés felszámolása irányába lehet reális. Világossá tehető a vidéki szellemi élet elképesztően alacsony intézményellátottsága, a tartós manipulációk, amelyek a vidék lakóinak önkéntes ön-alulértékeléséhez vezetnek.

A vidék politikai jogegyenlőségének elismertetéséhez vezető kísérletek indításaképpen a vidék szellemi alacsonyabb rendűségére vonatkozó valamennyi utalás, jel, szokás felszámolását kell kiharcolni. Egyenként visszautasítva minden olyan állítást, amely szerint megfelelő személyi feltételek híján – ami annyit tesz, hogy a vidék szellemileg súlyosan elmaradott – bizonyos döntési jogkörök nem telepíthetők vidéki településekhez.

A budapesti szellemi életre rányomja bélyegét az, hogy nincs hazai versenytársa. Nem várható, hogy a minőséggel nem feltétlenül megalapozott monopolhelyzetekről birtokosaik önként lemondjanak. De a vidéki szellemi élet kedvezményezettjeitől se várjunk a szellemi élet egyenjogúsításáért hadakozók iránt tanúsítandó nagy empátiát. Ilyen vidéki kedvezményezettek például azok, akik – részben az egyetemek vidékre leránduló szakértőit megtisztelendő – kutatási programokból részesülhetnek, ilyeneket esetenként maguk is futtathatnak, konferenciákra eljuthatnak.

A vidéki szellemi élet igen komoly infrastrukturális és egzisztenciális rehabilitációra vár. Az együttműködés és partnerség elvének deklarálása szenteltvíz a változatlan vagy rosszabbodó helyzetre. A hagyományos ágazati struktúra szereplőinek áldozatkészségére,

jóindulatára építeni az eddigi tapasztalatok alapján nincs okunk. A különbségméréséklő fejlesztések – a készülő tervezetek szerint – a jövőben sem egy ágazatok feletti országtervező folyamatban kapnak rangsort, hanem szalonképeőbb képletek mögött továbbra is a kijárások már-már ősi mechanizmusain át.

A területfejlesztési források feletti döntési rend ráhangszerelhető egy középszinten erősen központosított közigazgatási rendszerre, ami a vidéki települések arányos érdekérvényesítését lehetetlenné teszi, és már ma is jól láthatóan gyarmati sorba süllyesztésüket eredményezi.

Jegyzetek

- ¹ A területgazdálkodás fogalom használata némiképp aggályos, mert olyan mértékig vált minden területi folyamat megnevezésének, köztük e fogalomnak is szinonimájává a területfejlesztés. Sorstársa a környezeti folyamatok tekintetében a környezetvédelem. Előbbi szóhasználatot a fejlesztés fogalomra épült tervezési folyamatok mélyen bebetonozták a köztudatba, utóbbi helyzetét pedig a táj- és természetvédelem bonyolítja a környezetvédelemtől való szigorú elzárkózásával.
- ² Azt, hogy milyen szűk a programot megfogalmazók köre, jól példázza az 1993-ban kormányhatározatba foglalt Hajdú-Bihar megyei fejlesztési elhatározások listája. Debreceni vonatkozásai ellenére, információink szerint, sem a város közgyűlése, sem annak városfejlesztési bizottsága nem találkozott a határozat tervezetével.
- ³ „A területpolitika a fejlett országokban ... az ágazati politikákkal egyenrangú része a kormányzati munkának.” Előterjesztés a területpolitikáról. KTM Budapest, 1994 december. Kézirat.
- ⁴ Az idézett 1994 decemberi KTM-előterjesztés – a kormányzati politikán túl – a számottevő hatalmi eszközökkel nem rendelkezők számára nem ad módot saját területi politika megalkotására és érvényesítésére. Egyetlen utalást sem találunk a kormányzatitól eltérő területi politikák létezésére, az ezekhez való kapcsolódás formáira. E probléma annál szembetűnőbb, mivel már van hazai tapasztalat arra vonatkozóan, hogy a hatalomgyakorlásban egymást váltó pártok, önkormányzati képződmények területi politikái hatalomban megfogalmazott és ellenzéki előzményekre egyaránt építenek.
- ⁵ L. 3. és 4. alatt idézett Előterjesztés a területpolitikáról c. kézirat 3–4. o.
- ⁶ L. Szerb L. (1994) A regionális fejlesztéspolitika jövője Magyarországon. *Vezetéstudomány*, 8. 46–54. o.
- ⁷ Bagó J.–Pető S. (1994) Hogyan tovább a térségi foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésében. *Humánpolitikai Szemle* 1994 január-március.
- ⁸ Bagó J. (1994) A területi politika kérdőjelei. Budapest, 1994 október. Kézirat.
- ⁹ Pálné Kovács I. (1993) A területfejlesztés és az önkormányzati rendszer összefüggései. In: *Település, gazdaság, igazgatás a térben*. (Szerk.: Kovács K.) MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 113. o.
- ¹⁰ A területgazdálkodás máig tartó gyakorlatát igazoljuk, ha azt állítjuk, hogy a települési önkormányzati munka minősége javíthatatlan, a települések irányítói még a településfejlesztést szolgáló törvényadta jogaikkal sem tudnak élni. Az elmúlt évek kezdeményezéseit látva nem látszik igazolódni a jóslat, hogy a települések tartós összefogásra képtelenek, és nem lesz meglepő, ha saját területgazdálkodási programokkal jelentkeznek. Ellene szól e folyamatnak, hogy a települési koncepcióalkotóknak nincs intézményes helye. Lehet, hogy a szándék más volt, de a főépítési rendszer is csak a végrehajtás „tökéletesítője”, a főépítész a jegyző és a jogászok jobb keze, de nem lehet az az agytrósz, amelyik a településeket élő testként, minden funkciójuk együttlításával ragadja meg és azokat ilyenként látva tervezi meg a jobbító beavatkozások útját.
- ¹¹ A területfejlesztési törvény tervezetének indoklási része így fogalmaz: „A fejlesztési és rendezési típusú megközelítések egymással kölcsönhatásban... fejtik ki hatásukat a területi folyamatok harmonizálásában...” Az idézett anyag a területfejlesztésről azt állítja, hogy az a gazdaságfejlesztés legfontosabb eszköze az Európai Közösség országaiban. A talán legalaposabb hazai elemzések egyikében az alábbi definíció fogalmazódott meg: „A területfejlesztés és a területrendezés a komplex társadalmi-gazdasági rendszer

területi rendszerét alkotja, és a jövőbeli térbeli állapotok leképezése, modellje. Működésének célja a társadalmi erőforrások bővített újratermelése. A rendszer feladata ... az életkörülmények, az életmód területi feltételeinek „kitermelése”. (Baráth E. [1983] A rendszerszemléletű területi modell. Kézirat. VÁTI. Az itt idézett meghatározásokban a területfejlesztés és -rendezés a területi folyamatok alakítója, ami szinte nyilvánvaló. Az a jelentőség, amire aztán szert tesznek, az országos gazdálkodás fő folyamatai modellezésének bizonytalanságaira utal.)

12 *Nováky* szerint a kaoszelmélet segítségével bemérhetjük, hogy:

- a rendszert vizsgáló modellek melyek azok a paraméterei, ahol a kaosz jelentkezik;
- e paraméterek befolyásolásával elérhető-e, hogy ne következzen be a kaotikus viselkedés;
- miként lehet sok, véletlenszerű jelenséget pontosabban előrejelezni;
- milyen jövőbeli lehetőségek (jövőváltozatok) alakulhatnak ki, melyek erősödnek fel az értékválasztás következtében.

A kaoszelmélet segítséget nyújthat továbbá:

- a lehetséges jövők múltban és jelenben még nem tipikus, de már létező gyökereinek megkereséséhez és a lehetséges jövőkhöz való modellszerű kapcsolatuk megtalálásához is;
- a lehetséges jövők típusainak megkereséséhez és leírásához;
- a lehetséges jövőtípusok „arculata” bizonytalanságainak beszámítására – a várható tévedések figyelembevételére (kiegészítésként jelen dolgozat szerzőjétől);
- a múlt és jelen tipikus jellemzőitől eltérő lehetséges jövő keresésének időzítéséhez. (Nováky E. [1994] Előrejelzés kaotikus viszonyok között. *Vezetéstudomány*, 7. 61. o.)

13 A területi egyenlőtlenségek növekedésében döntő szerepe volt a több mint negyed századon át tartó elosztási gyakorlatnak. Jellemző „...az Alföld megyéinek tudatos, minden egyéb változástól és ingadozástól érintetlen diszpreferálása...” és a főváros kiemelt támogatása, különösen 1968 után. (Vági G. [1982] *Versengés a fejlesztési forrásokért*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 56–60. o.)

A fejlesztési többletforrásokból létesült fővárosi intézmények és fenntartási költségeik számbavétele ugyanúgy várat magára, mint egy elfogulatlan elemzés a budapesti és vidéki jövedelmek és megélhetési költségek viszonyáról. Alapos okunk van elfogultságot feltételezni pl. egy olyan elemzés-részletnél, amely szerint az adózott jövedelmek nagysága a létfenntartási költségek társadalmi minimumánál 1989-ben Budapesten 55%-kal volt magasabb (amíg a kistelepüléseknél gyakorlatilag egyenlőnek bizonyult), de aztán különös „korrekció” beépitését látjuk: „Az egy főre jutó többlet 55%-os, de itt – egy 1988. évi közvélemény-kutatás szerint – 12%-kal magasabb volt egy szerény igényű négytagú család tisztességes megélhetéséhez szükséges jövedelem, mint a vidéki városok átlagában.” Kovács Cs. (1993) A települési és térségi jövedelemegyenlőtlenségek az adóköteles jövedelmek és nyugdíjak alapján. In: *Társadalmi-területi egyenlőtlenségek Magyarországon*. (Szerk.: Enyedi Gy.) Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 381. o.

EXPRESSIONS AND MEANINGS IN THE WORLD OF REGIONAL POLICY

ATTILA KŐSZEGHY

The inductive way regional policy is a certain combination of the programs of the local governments, it's deductive measures lead from the governmental policy towards the level of settlements.

A decentralized regional policy comes probably into being not inductively but through the competition among the policies of several subcentres.

Hungarian regional, policy has the characteristics of that of the 1980-s. Not only the uncoordinated operating and the absence of certain institutions mean a problem but unclarified basic expressions as well.

The essay to help in clarifying the phrasal systems concerning regional processes and in mapping the scape of movements in regional policy.

Regarding the author the increase of the significance of regional policy does not derive from the social responsiveness of the government. Assistance of the underprivileged regions lessens the cruelty of aggregating economy and the some time ensures votes.

The central notion of the essay is that regional policy does not include the management of the regional precesses for example the controlling of the regional development, if it was a part of the regional policy.

Regional policy is an attitude that influances the direction of the processes. It manifests itself in activity of regulation, distribution, developings and preparing lislation.

Regarding the legislation Budapest has got no competitor in the Hungarian regional processes. He finds it wrong to bring into existence nearly twenty intermediate regional-political centres just because counties are already existing.

Translated by Zoltán Raffay